

Meerjarenplan 2018-2023

ATD Vierde Wereld Nederland

1. Algemene Doelstelling en Visie:

ATD Vierde Wereld Nederland streeft ernaar dat een ieder volledig kan genieten van alle mensenrechten die in wetgeving en verdragen zijn toegekend. Nog te vaak zijn de fundamentele rechten van de mens een dode letter voor mensen die in schrijnende armoede moeten leven. Wij willen naast deze mensen staan en opkomen voor hun gelijkwaardigheid en hun burgerrechten. Wij willen daarom samen met alle anderen die dit standpunt delen, de samenleving zodanig beïnvloeden, dat, zoals voor iedere burger, ook voor de mensen die in extreme armoede moeten leven, de fundamentele rechten worden onderkend, gerespecteerd en gerealiseerd. De stichting baseert zich volgens haar statuten op de fundamentele uitgangspunten van de internationale beweging ATD Vierde Wereld en met name: "Ieder mens als zodanig heeft een fundamentele en onvervreembare waarde die zijn menselijke waardigheid uitmaakt. Welke zijn leef- of denkwijze, maatschappelijke of economische positie, of afstamming ook moge zijn, ieder mens – en met name de arme mens - behoudt geheel deze wezenlijke waarde die hem op één lijn stelt met alle andere mensen. Deze waarde verleent een ieder hetzelfde onvervreembare recht in vrijheid te handelen voor zijn eigen welzijn en dat van anderen. Waar mensen gedoemd zijn in armoede te leven, worden de rechten van de mens geschonden. Zich verenigen om die rechten te doen eerbiedigen is een dure plicht."

Overal in de wereld leven mensen in extreme armoede, in sloppenwijken of op straat. Ze zijn heel zichtbaar. Maar in Nederland, een land met zijn sociale wetgeving, waar veel organisaties actief zijn op het gebied van de armoedebestrijding, merken wij dat mensen die in extreme omstandigheden verkeren, zich verstoppen. Een van de voornaamste redenen is de schaamte die ze voelen tegenover hun medeburgers. ATD Vierde Wereld noemt twee belangrijke voorwaarden voor een efficiënt armoedebeleid: het op zoek gaan naar degenen die zich (moeten) verstoppen vanwege de schaamte van de armoede, en het, vanaf het begin van het overheidsbeleid, meedenken van mensen die armoede-ervaring hebben.

2. Concrete doelstellingen voor de komende jaren

2.1. Het zoeken naar mensen die in schrijnende armoede moeten leven

In 2018 zijn er, op verschillende plekken in Nederland, groepen mensen die zich herkennen in de doelstellingen van ATD Vierde Wereld. Vanuit deze plaatsen wil de Vierde Wereld verder uitbreiden. Het gaat erom om vrienden en belangenbehartigers te vinden die zich herkennen in:

- het zoeken naar mensen die – vanwege ernstige sociale uitsluiting – niet participeren in de samenleving;
- met deze mensen activiteiten ontwikkelen en ervoor zorgen dat zij – samen met anderen – een inbreng kunnen hebben op lokaal of landelijk niveau.

Tijdens de komende vijf jaar zullen dit onze voornaamste doelstellingen zijn.

Bovendien zullen wij, naast op de plekken waar al leden van ATD Vierde Wereld actief zijn, ook elders op zoek gaan naar mensen die tussen wal en schip vallen, steeds meer onzichtbaar worden en zich buiten onze steden moeten gaan verschuilen. Mensen die armoede van generatie op generatie kennen en mensen die gedwongen worden om zich te verstoppen, hebben heel vaak het vertrouwen in de maatschappij, in de instanties verloren. Het ontwikkelen van een relatie, als het vertrouwen zo beschadigd is, kost veel tijd, energie en menskracht.

2.2. Het samenbrengen van mensen die uitgesloten zijn

Als mensen opnieuw vertrouwen hebben gekregen in een persoon die bij hen op bezoek komt, kunnen ze gaan beseffen hoe waardevol ze zijn voor de ander en hoe belangrijk hun ervaring

is om te bereiken dat de samenleving als geheel zich beter gaat inspannen om het onrecht dat met ernstige armoede gepaard gaat, uit de wereld te helpen.

Vervolgens is het de bedoeling om deze mensen die ervaring hebben met ernstige armoede, samen te brengen. Zo kunnen zij niet alleen hun inbreng leveren ten aanzien van bepaalde onderwerpen, maar elkaar ook ondersteunen door gelijksoortige ervaringen uit te wisselen en elkaar te bemoedigen. Joseph Wresinski, oprichter van ATD Vierde Wereld, sprak in de jaren zeventig over "het volk van de Vierde Wereld". Daarmee wees hij er onder meer op dat mensen die in armoede moeten leven, zich kunnen herkennen in de situaties van anderen. Zo hebben ze het gevoel dat ze niet "alléén" deze ervaring hebben. En ATD Vierde Wereld weigert ervan uit te gaan dat mensen schuldig zijn aan hun eigen situatie van duurzame armoede, en wil vanuit hun levenservaring zoeken naar wat nodig is om de Rechten van de Mens voor een ieder te kunnen waarmaken. De Rechten van de Mens blijven een sterke leidraad voor alle leden van ATD Vierde Wereld.

In ons evaluatieproces in 2018 hebben de actieve leden van ATD Vierde Wereld het belang van ontmoetingen over en weer, zoals tijdens Forumdagen op 't Zwervel bijvoorbeeld, opnieuw bevestigd. De vorm waaraan dit gegeven wordt, wordt met hen verder ontwikkeld.

2.3. De ondeelbaarheid van de Mensenrechten onder de loep van twee fundamentele rechten: het bestaansrecht en het recht op respect van het gezinsleven

Tijdens de vijf komende jaren wil ATD Vierde Wereld de ondeelbaarheid van de Rechten van de Mens tonen vanuit twee invalshoeken. Het bestaansrecht en het recht op gezinsleven.

a. Het bestaansrecht onder de loep

Met het bestaansrecht spreken wij, met name, over de uitvoering van de Wet Basisregistratie Personen (BRP) door de Gemeenten. Inderdaad hebben wij sinds jaren ervaring met mensen die geen inkomen hebben en ook geen adres. Het gaat om gezinnen en jongeren waarmee ATD Vierde Wereld rechtstreeks contact heeft of via partnerorganisaties. In sommige steden bestaat er een samenwerking met organisaties die regelmatig in contact staan met mensen die thuis- of dakloos geworden zijn. Denk aan straatopbouwwerkers of straatadvocaten.

Als het gaat om mensen die geen adres hebben, blijkt de overheid vooral alert op potentiële fraude en de bestrijding daarvan. Dit kan voorkomen, maar er zijn ook mensen die van het kastje naar de muur worden gestuurd en daarom geen enkel zicht meer hebben op hun eigen situatie en hun rechten. De omstandigheden waarin ze verkeren, en de opeenstapeling van problemen leiden tot zeer ernstige situaties. In deze situaties hebben ze gebrek aan werk, inkomen, huisvesting, en door al deze factoren wordt de gezondheidstoestand van de mensen steeds slechter zonder dat ze aanspraak kunnen maken op gepaste verzorging.

ATD Vierde Wereld heeft een expertisegroep opgezet waaraan ook ervaringsdeskundigen op het gebied van armoede actief deelnemen. Wij zullen interviews houden, mede op basis van onderzoeken die al door andere instellingen en organisaties gedaan zijn. Zo zullen we met name bekijken, uitgaande van de voorschriften van het Europees Sociaal Handvest, of het Nederlandse beleid aangepast moet worden, opdat de mensen die in een feitelijk rechteloze situatie leven, ook daadwerkelijk van de fundamentele rechten die hen zijn toegekend, kunnen genieten.

Het probleem bestaat al vele jaren, ook toen het eerdere systeem van de Gemeentelijk Basis Administratie (GBA) nog in werking was. Ondanks de toegenomen aandacht in de media en recent ook een lijvig rapport van de Nationale Ombudsman waardoor de problemen van deze groep van spookburgers erkenning kregen, werden er maar enkele kleine correcties doorgevoerd die onvoldoende zijn om de situatie van deze mensen weer recht te trekken. De Rijksoverheid gaat er tot nog toe vanuit dat iedereen een adres heeft of zou moeten hebben.

Naast het vergaren van de kennis vanuit interviews van mensen zelf, zullen we de juridische kant van dit probleem verkennen, ook vanuit het oogpunt van het herziene Europees Sociaal Handvest.

De leden van de werkgroep zullen met andere organisaties samenwerken die vanuit het perspectief van de mens / cliënt werken en vanuit de visie van de gelijkwaardigheid van ieder mens.

Een ander aspect dat wij – na de verschillende contacten en bijeenkomsten met het College voor de Rechten van de Mens – verder zullen uitdiepen is in hoeverre er sprake is van discriminatie als het gaat om de ontvangst, de benadering en de bejegening van mensen die armoede uit ervaring kennen.

b. Het recht op respect van het gezins- en familieleven onder de loep

Dit recht is sinds het ontstaan van ATD Vierde Wereld een belangrijk aandachtspunt. De vraag is: hoe kunnen we zorgen dat elke ouder een toekomst voor zijn kinderen kan opbouwen? Welke voorwaarden zijn daarvoor nodig? Wat heeft een kind nodig om zich te kunnen ontplooiën? Hoe kunnen we de zeggenschap van de ouders zelf erkennen als er sprake is van uithuisplaatsing van een kind? Hoe kunnen we zorgen dat de tweede generatie van uit huis geplaatste ouders niet op hun beurt een uithuisplaatsing van hun kinderen zullen beleven? Dit zijn cruciale en helaas ook pijnlijke vraagstukken die ATD Vierde Wereld de komende jaren wil uitdiepen. Een werkgroep bestaat al en de bedoeling is om deze groep te versterken.

De activiteiten van deze werkgroep vinden plaats in een Europees kader: het onderwerp wordt ook op dat niveau uitgediept. Delegaties uit Nederland zullen deelnemen aan uitwisseling en overleg op Europees niveau. Op die manier wordt onze kennis breder en de invloed die wij kunnen uitoefenen, groter.

Elk van deze twee werkgroepen zal zijn werkwijze ontwikkelen en er zullen ook lokale en landelijke bijeenkomsten plaatsvinden.

2.4. Een stem geven aan degenen die hun stem niet kunnen laten horen: de vertegenwoordiging van de armsten.

Zowel op landelijk niveau als lokaal vertegenwoordigen wij de armsten, liefst met de inbreng van ervaringsdeskundigen op het gebied van armoede. Hun ervaring is specifiek en hun manier van kijken onmisbaar in een democratische samenleving, als wij willen dat iedere burger inbreng heeft en zijn stem kan laten horen.

Het overheidsbeleid is op vele terreinen gedecentraliseerd, daarom heeft ATD Vierde Wereld de laatste jaren op landelijk niveau zijn stem minder laten horen. Op twee plekken zullen wij de komende jaren verder investeren: de Sociale Alliantie en het College voor de Rechten van de Mens.

Op regionaal en lokaal niveau neemt ATD Vierde Wereld deel aan platforms tegen armoede en uitsluiting: Prota in Oss, de armoede-coalitie in Utrecht, bij verschillende organisaties en instanties in Heerlen. Deze vertegenwoordiging zal zich focussen op de twee speerpunten: de inschrijving in de Basis Registratie Personen en het verder onderzoeken hoe de herhaling van onzichtbare en onderkende trauma's – vaak van generatie op generatie – doorbroken kan worden. Dit met name als het gaat om de uithuisplaatsing van kinderen.

2.5. Nieuwe vrienden maken

Het internationale campagne jaar 2017 heeft in Nederland op het punt van het vinden van nieuwe vrienden niet de gewenste resultaten opgeleverd, mede omdat de tekst van de internationale oproep “Call to action” die we bij onze activiteiten hebben voorgesteld, als te “algemeen” werd ontvangen.

Om onze doelstellingen uit te kunnen voeren, moet ATD Vierde Wereld Nederland de groep van vrienden en medestanders, maar ook vrijwilligers uitbreiden. Het aantal mensen dat momenteel actief is, is te bescheiden voor het bereiken van onze doelstellingen. De meeste leden van ATD Vierde Wereld zetten zich in naast mensen die in extreme armoede moeten leven. Zoals gezegd, vraagt dit veel tijd en energie. Dat legt ook beslag op de tijd die nodig is voor de doelstelling om “nieuwe vrienden te maken”.

Naast onze centrale doelstelling om op zoek gaan naar degene die ons het meest nodig heeft, degene die zich verstopt, is het daarom nodig hoge prioriteit te leggen bij onze communicatie

en activiteiten die het mogelijk maken om contacten te leggen met mensen die bereid zijn om zich als medestanders en vrijwilligers zich gaan inzetten.

De huidige tendenzen in onze samenleving vragen daar om, want er zijn veel uitsluitingsmechanismen gaande.

De specifieke plaats van het vrijwillariaat

Binnen de beweging ATD Vierde Wereld heeft het internationaal vrijwillariaat met zijn leden een specifieke rol. Vrijwilligers ofwel permanente werkers worden niet aangenomen voor een bepaalde vastgelegde functie of specialiteit. Zij stellen zich – voor een tijd - beschikbaar “in dienst van de allerarmsten” op plekken waar de beweging hen het meeste nodig heeft. Om die reden aanvaarden zij ook verantwoordelijkheden zoals die van beheerder, directeur, fondsenwerver of communicatiemedewerker..., maar hun persoonlijke motivatie blijft om zoveel mogelijk met heel arme personen op te trekken en om op zoek te gaan naar mensen die zich verstoppen (uitgesloten worden door gemeentes, uitgesloten zijn van opvang, zelfs van campings).

De opdracht of taak van een vrijwilliger kan in de loop van de tijd dan ook verschillende vormen aannemen – op zijn/haar verzoek of dat van de beweging. Zo heeft bijvoorbeeld de nationaal verantwoordelijke van Nederland in 2017 zijn taak neergelegd en de opdracht aanvaard om het actieteam in Bangui, waar een aantal jonge Afrikaanse vrijwilligers – na een sterfgeval – dringend begeleiding en vorming nodig hadden, te gaan ondersteunen.

Op de boerderij 't Zwervel is een vergelijkbare situatie ontstaan. De vrijwilliger die een paar jaar de algemene verantwoordelijkheid droeg voor het reilen en zeilen, heeft de wens te kennen gegeven, terug te keren naar de basis, het regelmatige contact, de uitwisseling en ondersteuning van mensen in extreme armoede.

De verantwoordelijkheden die door deze vrijwilligers in Nederland werden uitgeoefend moeten daarom op een nieuwe manier bekeken worden. Zo is er het streven om vrijwilligers zoveel mogelijk van administratieve en “bedrijfsvoeringstaken” te gaan bevrijden. Het aspect van de duurzaamheid heeft de aandacht van bestuur en actieve leden.

De afgelopen jaren zijn op het vlak van **het vrijwillariaat** wel bescheiden resultaten behaald. Verschillende personen hebben stage gelopen waarmee zij een beter inzicht verkregen hebben in de specificiteit en de werkwijze van de beweging. Een persoon doet op dit moment in het buitenland verdere ervaring op. Een andere stagiair maakt deel uit van het team in Nederland. Ook voor anderen staat de mogelijkheid van een stageplaats open.

2.6. Ontwikkelingen rond de boerderij 't Zwervel.

De boerderij 't Zwervel heeft vele jarenlang vakanties aangeboden aan heel arme en uitgesloten gezinnen uit heel Nederland. In die veertig jaar heeft het team veel contacten opgebouwd met heel arme gezinnen. Tien jaar geleden is besloten om de voorzieningen van boerderij eerder te gebruiken voor groepsactiviteiten, activiteitendagen, culturele dagen en Forumdagen.

Verder lag in de afgelopen jaren de prioriteit voornamelijk bij de deelname van gezinnen die in armoede moeten leven. Zij namen deel aan de diverse culturele activiteiten en aan de Forumdagen waar onderwerpen die met de situatie van armoede verband houden, werden uitgediept.

Dit had verschillende consequenties. Het leggen van contacten met nieuwe families vanuit de boerderij (voor gezinsvakanties) kwam op een lager pitje te staan.

De groep mensen die actief deelnamen aan weekenden of forumdagen op nationaal niveau nam om verschillende redenen – ouderdom, ziekte, moeilijke levensomstandigheden, gebrek aan steun in de onmiddellijke omgeving (voorbereiding van de bijeenkomst, vervoer...) in aantal af.

Dat is ook de reden dat, zoals eerder gezegd, het de komende tijd voor lokale groepen een belangrijke prioriteit is om op plaatselijk vlak nieuwe contacten te leggen en de bestaande groep uit te breiden en te vernieuwen.

Het samenbrengen van de lokale groepen in bijeenkomsten en manifestaties op landelijk niveau komt dan een tijdje op de tweede plaats.

Zoals gezegd, is ook de vraag van de “personeelsbezetting” op de boerderij opgekomen, nu de volontaire die de globale verantwoordelijkheid droeg, de wens te kennen heeft gegeven, terug te keren naar de basis, het regelmatige contact, de uitwisseling en ondersteuning van mensen in extreme armoede.

Deze nieuwe situatie op de boerderij is ook onderwerp van het bezinningsproces dat in 2018 op gang is gezet. Voor de beweging blijft de boerderij “een plek waar de armsten leed en wanhoop kunnen delen”, een plek waar de hoop en de vrijheid beleefd kan worden, een plek waar mensen die in extreme armoede moeten leven, en mensen uit andere milieus van de samenleving van elkaar leren en gezamenlijk gaan werken om een andere meer inclusieve en daarom duurzame samenleving tot stand te brengen. De boerderij 't Zwervel is en blijft daarvoor een unieke plek in Nederland.

De afgelopen jaren is verder gebleken dat, na veertig jaar, een aantal belangrijke renovatiewerkzaamheden nodig is. Elektriciteit, keukenvoorzieningen, om maar enkele voorbeelden te noemen, voldoen niet meer aan de eisen van de tijd. Het bestuur van de stichting heeft daarom besloten om stapsgewijs – afhankelijk van de financiële middelen - deze renovatie op gang te zetten.

Een werkgroep bestudeert verder hoe het beheer van de boerderij in de toekomst het beste vorm gegeven kan worden

2.7. Het Landelijk Centrum ATD Vierde Wereld Nederland.

Het Landelijk Centrum in Den Haag herbergt de administratie en het secretariaat. Een groep trouwe medestanders steunt de activiteiten en met name de verzending van nieuwsbrieven door het secretariaat. In januari 2018 is de historische collectie van het project Fonto van Delft naar hier overgebracht. In de afgelopen jaren heeft de nationaal verantwoordelijke die op het Landelijk Centrum woonde, naast zijn nationale functies, contacten opgebouwd met uitgesloten mensen die in de directe omgeving van het secretariaat verblijven. Na zijn vertrek wordt met actieve leden in de regio bekeken in welke vorm deze activiteiten kunnen worden voortgezet en verder uitgebouwd. Verder is “het zoeken van nieuwe vrienden” ook een prioriteit voor de medestanders rond Den Haag.